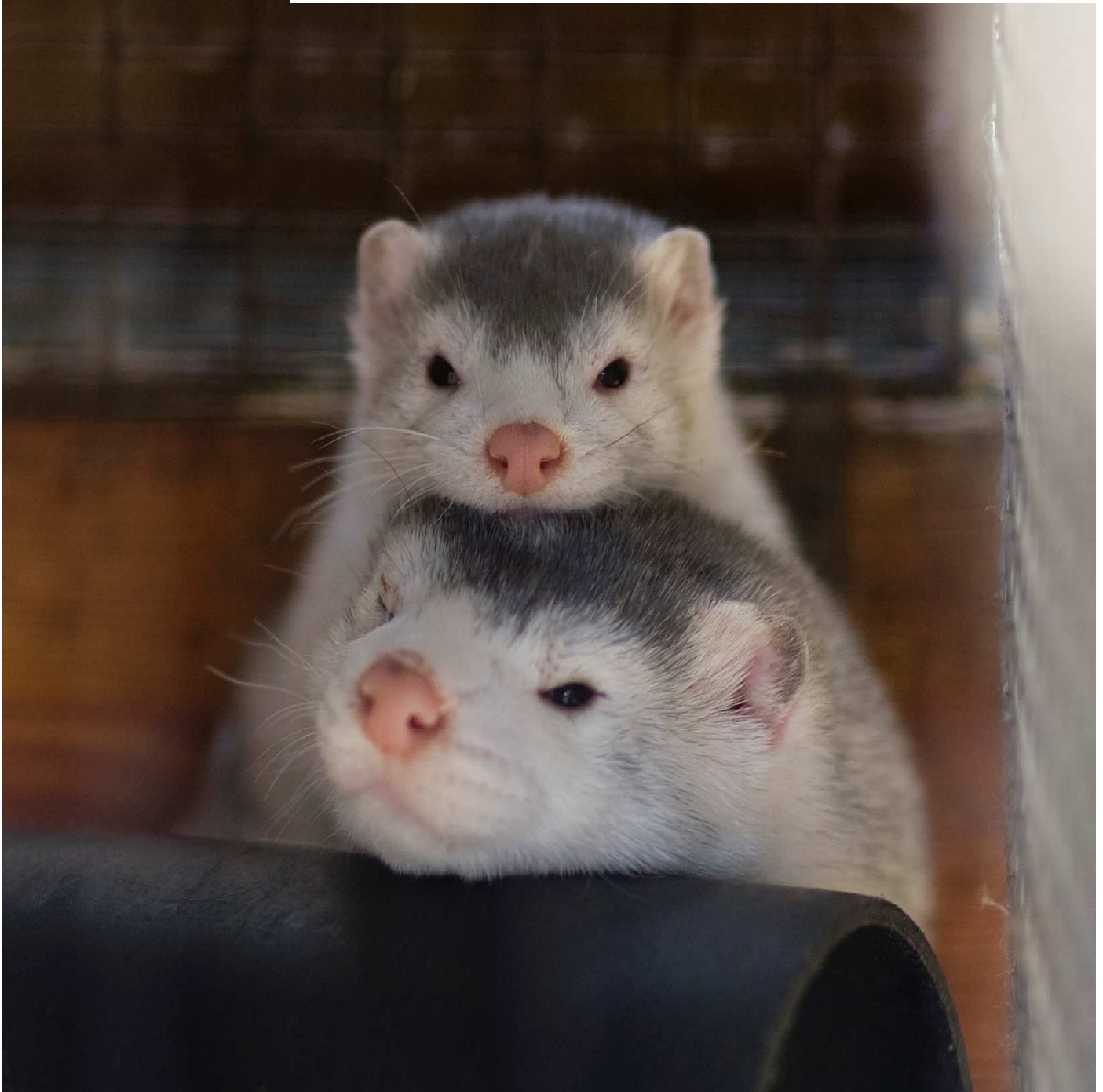

Jaargang 2,
nummer 2

Juni 2012

Mens en Dier

HYGIEIA

Colofon

Redactie

Marjolijn Schlepers

Anna Tellegen

Eva Roerink

Dennis Spoelman

Thom van Strien

Lay-out

Anna Tellegen

Contact

redactie@voormensendier.nl

Bestuur studievereniging Hygieia

Ellen Hartemink—Voorzitter

Anna Tellegen—Secretaris

Eva Roerink—Fiscus

Marieke Klaasen—Vicevoorzitter

Aniek Lotterman—PR &
Sponsoring

Renate Massar—Assessor

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Column: Een nieuw seizoen, een nieuw geluid Thom van Strien	5
Tetanus profylaxe in de Nederlandse populatie Robine Donkers	6
Oh, oh Den Haag Julie Duval	7
Welzijn en pelsdierenhouderij Hans Hutten	9
Zoönosen zonder grenzen: het zijn net mensen Joyce Koomen	10
Introductie NOVICE project Jean de Gooijer	12
Column: een oriënterende stage in de chronische zorg Lotte Kok	13
Achterpagina	14

Voorwoord

Beste lezer,

Wat zijn we blij dat de vorige editie weer goed ontvangen is! We hebben ook emails ontvangen met ideeën voor de toekomstige editie. Bedankt hiervoor en blijf deze vooral sturen!

In het afgelopen half jaar is het bestuur van Hygieia druk geweest om de vereniging aan externen te promoten. Dit gebeurde onder andere via ons eigen symposium, het verspreiden van dit magazine en aanwezigheid bij diverse congressen. Ons voorjaarssymposium "Zoönosen zonder grenzen" was zeer succesvol met bezoekers uit de humane en veterinaire hoek, zowel studenten als professionals. Dit leverde interessante discussies op tijdens de borrel na afloop van het symposium. Zo hebben we, na een korte kennismaking tijdens de borrel, ook een nieuw redactielid gekregen. Thom

van Strien, student geneeskunde, besloot lid te worden van Hygieia en de redactiecommissie. In deze editie kunt u zijn eerste column lezen. Verder kregen we tijdens het symposium een verrassend telefoontje van RTL4, die ons symposium wilde filmen. We dachten eventjes "Yes! We zijn beroemd". Helaas, ze bleken bij het verkeerde symposium geïnformeerd te hebben...

Toch is onze naamsbekendheid in de afgelopen maanden toegenomen. Het magazine 'Mens en dier' is genoemd op de website van Brabantse Zoönosenetwerk. En een verrassing: onze website werd gehackt... Heeft u in de maand van april onze website, www.voormensendier.nl, geprobeerd te bezoeken en kreeg u een foutmelding of een blanco pagina? Onze excuses. Aangezien we geen webtechnuten zijn, heeft het lang geduurd voordat alles weer genormaliseerd is. Nu zijn alle delen van onze website terug en kunt u onze website weer bereiken.

Tijdens de bestuurswissel afgelopen april is mijn bestuurtijd bij Hygieia tot een eind gekomen en dus ook mijn redacteurschap. Het jaar is voorbij gevlogen... In mijn functie als commissaris PR & Sponsoring heb ik bijgedragen aan het promoten van studievereniging Hygieia en waar zij voor staat. Anna Tellegen heeft het stokje als hoofdredacteur van mij overgenomen. Ik heb er het volste vertrouwen in dat Anna samen met de redactiecommissie dit magazine verder gaat ontwikkelen en fantastische edities gaat uitgeven.

Ik wens u veel leesplezier. Mocht u ideeën of opmerkingen voor ons magazine hebben, dan kunt u de redactiecommissie mailen op:

redactie@voormensendier.nl

De Redactiecommissie ■

Even voorstellen...

Sinds de HLV in april zijn er ook wijzigingen opgetreden in de redactiecommissie: Henk van den Broek en Aniek Lotterman hebben plaatsgemaakt voor Eva Roerink en Thom van Strien. Eva Roerink vervult sinds april 2012 de functie van penningmeester in het bestuur van Hygieia en begint in september met de master

Landbouwhuisideren en Volksgezondheid. Thom van Strien studeert geneeskunde in en geeft in zijn column verderop in deze editie van 'Mens en Dier' zijn visie over One Health in het geneeskunde-onderwijs. ■

Eva Roerink

Een nieuw seizoen, een nieuw geluid

Thom van Strien, student geneeskunde aan de Universiteit Utrecht

“De kennis die we hebben, moeten we delen, niet steeds opnieuw uitvinden en aanleren”

De lente is weer aangebroken en een nieuw seizoen betekent voor velen nieuwe kansen en mogelijkheden. Het nieuwe seizoen brengt ook verandering met zich mee, bijvoorbeeld in de modewereld. Sinds een paar seizoenen bestaan er namelijk exotische armaccessoires met vier pootjes, zachte stof en een temperament waar Gordon jaloers op zou zijn. Dit om over knuffelvarkens nog maar te zwijgen. Het is ook het seizoen waarin men verlangt naar een groene wei met vee en waarin men na een donkere winter maar al te graag deze dieren wil omarmen, knuffelen in hun schattigheid. Het moge duidelijk zijn: de relatie tussen mens en dier is veranderd en dieren zijn, meer dan ooit, onze tweede kinderen of familie geworden.

Echter, er zit ook een duidelijk gevaar aan deze inniger wordende relatie: zoönosen. Kleine epidemieën van Q-koorts of een dreigende pandemie van het H5N1-virus en met name de reactie van de humane geneeskunde hierop laten zien dat de mogelijke gevaren onderschat worden. De veterinaire geneeskunde spreekt al langer over deze gevaren, maar de humane geneeskunde lijkt doof en blind te zijn voor deze roep. Hoewel huisartsen en dierenartsen kleinschalig meer samenwerken, blijven vele zoönosen onbekend terrein voor specialisten uit de humane geneeskunst. Om de onderlinge kennis op dit gebied te vergroten, is

het One Health-principe geïntroduceerd.

Het is logisch dat zoönosen grotere bekendheid moeten krijgen onder humane artsen. Het is een onbekend terrein en een bepaalde klachtenpresentatie noopt niet direct tot het opnemen van bepaalde zoönosen in de differentiële diagnose. Ik zag zelf eens een vrouw op de Interne Geneeskundepoli die zich presenteerde met al jaren bestaande vermoeidheidsklachten. Ondanks haar chronische vermoeidheid leek Q-koorts geografisch en anamnestic gezien onwaarschijnlijk. Echter, bij infectieziekten in de differentiaal diagnose dacht ik op geen moment aan Q-koorts of andere zoönosen en ook bij nabespreking met mijn supervisor dachten we beiden op geen enkel moment aan zoönosen. Hoewel het logisch lijkt, is het wel opvallend dat men als humane arts hier niet of nauwelijks aan denkt.

Is het dan wel logisch om zoönosen een grotere plaats in het curriculum te geven? Ja en nee. Enerzijds is het belangrijk, juist omdat zoönosen in mijn ogen een steeds grotere rol kunnen gaan spelen, onder andere door de inniger wordende relatie en de verkleining van afstand tussen mens en dier. Daarnaast ook omdat er forse gezondheidsrisico's aan zoönosen kunnen zitten en de maatschappelijke impact in gevallen als Q-koorts en H5N1 enorm zijn. Maar waar zoönosen in de diergeneeskunde een grote rol spelen, ook qua volksgezondheid der dieren, zijn er qua humane volksgezondheid andere en wellicht belangrijker problemen. One Health lijkt mij met name een kennisplatform voor onder andere humane specialisten voor wie zoönosen een dagelijkse praktijk kunnen

zijn. De zoönosen mogen wel duidelijker behandeld worden in het curriculum, aangezien deze enkel kortdurend tijdens Infectie&Afweer-II worden behandeld, maar pas later in de studie wanneer kennis ook in de praktijk toegepast kan worden tijdens een coassistentschap. Een andere optie is wellicht een keuzevak of keuzecoassistentschap in de infectieziekten, zolang het maar op een praktisch moment gebeurt. Wanneer men te vroeg deze kennis zou geven aan een groep studenten met nul praktijkervaring en weinig idee over specialisatie-richting, denk ik niet dat die informatie zonder klinische context goed blijft hangen, juist omdat er in de eerste drie jaar theorie zoveel systemen en hun ziekten de revue passeren.

Het One Health-principe lijkt in mijn optiek wel degelijk zijn nut te kunnen bewijzen als kennisplatform voor specialisten uit humane en veterinaire geneeskunde en de zoönosen zouden grotere bekendheid moeten krijgen onder humane artsen. Echter denk ik dat humane artsen veel minder in aanraking komen met zoönosen, behalve met name huisartsen en internist-infectiologen. Het lijkt mij ook niet zinvol om iedere geneeskundestudent te betrekken in de wereld van de zoönosen. Als men niet in aanraking komt met zoönosen is het ontbreken van die kennis prima. Wanneer dit wel zo is, zal een One Health kennisplatform voldoende sturing en informatie moeten kunnen bieden zodat niet elke student of specialist uitgelegd hoeft te worden hoe men het wiel steeds opnieuw uit moet vinden. De kennis die we hebben, moeten we delen, niet steeds opnieuw uitvinden en aanleren. Het wordt tijd voor een nieuw seizoen. ■

Tetanus profylaxe in de Nederlandse populatie

Tetanus

is een ernstige infectieziekte, welke zonder behandeling dodelijk is. In Nederland en andere westerse landen komt tetanus de laatste decennia nauwelijks meer voor, met name dankzij de invoering van het Rijksvaccinatieprogramma (RVP). Toch waren er in Nederland in 2011 zes gevallen van tetanus te betreuren. {1}

Clostridium tetani

De bacterie *C.tetani* is een gram positieve sporen vormende bacterie, welke voorkomt in grond en in feces van onder meer paarden. Wanneer een wond in aanraking komt met deze bacterie, kunnen anaerobe omstandigheden in het wondgebied zorgen voor uitscheiding van het toxine, tetanospasmin. Dit toxine kan binden aan motorische eindplaten van spieren en vanuit hier zijn weg vervolgen langs axonen tot in het centrale zenuwstelsel. Hier kan tetanospasmin glycine en gamma-aminobutyric zuur (GABA) inhiberen, wat leidt tot spiercontracties en spasmen. {2}

Tetanus

De incubatieperiode voor tetanus is gemiddeld 7 dagen, maar varieert tussen 3 en 21 dagen. Diagnose wordt gebaseerd op klinische symptomen, omdat het lastig

is sporen van de bacterie te verkrijgen uit de wond. Slechts in 30% van de gevallen zijn wondculturen positief. Lokale symptomen zijn zeer zeldzaam, veel vaker is er een algemeen patroon zichtbaar. Dit start veelal met trismus, een spasme van de *Musculus masseter*, waarna spasmen van andere gezichtsspieren leiden tot risus sardonius, gevolgd door spasmen van extensoren door het gehele lichaam, uitmondend in opisthotonus. Behandeling bestaat uit eliminatie van de bacterie en neutralisatie van het neurotoxine, door het toedienen van tetanus immunoglobuline (TIG). {3}

Immunisatie

Doordat een kleine hoeveelheid sporen al een infectie met tetanus kan veroorzaken, zorgt het doormaken van een infectie niet voor immunisatie. Een persoon kan alleen immuniteit tegen tetanus krijgen na vaccinatie. In Nederland is vaccinatie tegen tetanus door middel van tetanus toxoïd (TT) geïmplementeerd in het RVP. In Nederland worden kinderen gevaccineerd met 2,3,4 en 11 maanden en 4 en 9 jaar. {4}

Wanneer mensen mogelijk in contact zijn geweest met sporen van *C.tetani* is het voor de behandelend arts zinvol na te denken over de huidige vaccinatiestatus van een patiënt. Indien de laatste vaccinatie meer dan 10 jaar geleden is, dient een patiënt opnieuw TT toegediend te krijgen. Indien een patiënt nooit gevaccineerd is, of

geboren is voor invoering van het RVP dient de patiënt ook TIG te krijgen. TIG zorgt namelijk voor directe bescherming, waar de immunisatie na een vaccinatie enkele dagen nodig heeft om geactiveerd te worden. {1} Toediening van dergelijke profylaxe wordt beslist op basis van de vaccinatiehistorie welke wordt verkregen tijdens de anamnese. Eerder onderzoek toonde aan dat dergelijke informatie niet erg betrouwbaar is, mede omdat een groot gedeelte van de patiënten zijn of haar vaccinatiehistorie niet kent. {5} Het huidige profylaxebeleid is gebaseerd op een advies van de Gezondheidsraad (GR) uit 2003, aanleiding voor dit advies was de vraag wanneer toediening van TIG noodzakelijk is en het feit dat in Nederland verschillende protocollen omtrent profylaxe werden gebruikt. {6} Naast vaccinatie bij verwonding voor de algehele bevolking, wordt voor beroepsgroepen met een verhoogde kans op infectie geadviseerd om elke tien jaar standaard een revaccinatie te halen. Ook van dierenartsen wordt gedacht een verhoogde kans op contact met tetanussporen te hebben. {4}

Stand van zaken

De seroprevalentie tegen tetanus in Nederland is erg hoog, namelijk 94%. Voor personen die het gehele RVP doorlopen hebben is dit zelfs 99%. De gevallen van tetanus die de afgelopen jaren in Nederland voorkwamen, waren vooral (oudere) ongevaccineerden, welke TIG hadden moeten krijgen. {1} De antistoffenconcentratie was tot enkele jaren geleden enkel en alleen te meten door middel van ELISA. ►

Robine Donkers,
masterstudent Epidemiologie
aan het UMC Utrecht

“Doordat een kleine hoeveelheid sporen al een infectie met tetanus kan veroorzaken, zorgt het doormaken van een infectie niet voor immunisatie”

► Tetanus profylaxe in de Nederlandse populatie

Sinds enkele jaren is er ook een snelle immunochromatografische test beschikbaar, welke binnen tien minuten de antistofconcentratie kan bepalen. Mogelijk biedt dit meer zekerheid over de immuunstatus tegen een mogelijke infectie met tetanus. Buitenlandse onderzoeken op dit gebied zijn veelbelovend. {7,8} In Nederland is dergelijk onderzoek nog niet verricht en toepasbaarheid in de Nederlandse situatie is dan

ook (nog) niet bekend. De komende periode zal er vanuit het RIVM onderzoek worden gedaan naar het gebruik van tetanus profylaxe, maar ook naar eventuele toepassing van een immunochromatografische test.

Referenties:

Steens A. et al., *High tetanus antitoxin antibody concentrations in the Netherlands: a seroepidemiological study*. *Vaccine*, 2010. **28**(49): p. 7803-9.

Rhee P. et al., *Tetanus and Trauma: A Review and Recommendations*. *The Journal of Trauma Injury, Infection and Critical Care*, 2005. **58**: p 1082-1088.

Mallick I.H., Winslet M.C., *A review of the Epidemiology, Pathogenesis and Management of Tetanus*. *International Journal of Surgery*, 2004. **2**: p 109-112.

LCI/RIVM, *Richtlijn infectieziekten Tetanus*. 2012.

Gindi M. et al., *Unreliabil-*

ity of reported tetanus vaccination histories. *American Journal of Emergency Medicine*, 2005. **23**(2): p. 120-2.

Gezondheidsraad, *Immunisatie tegen tetanus bij verwonding*. 2003.

Stubbe, M., et al., *Seroprotection against tetanus in patients attending an emergency department in Belgium and evaluation of a bedside immunotest*. *European Journal of Emergency Medicine*, 2007. **14**(1): p. 14-24.

Hatamabadi, H.R., et al., *Tetanus Quick Stick as an applicable and cost-effective test in assessment of immunity status*. *American Journal of Emergency Medicine*, 2011. **29**(7): p. 717-20. ■

Robine heeft als aandachtsgebieden *Klinische en Infectieziekten Epidemiologie*. In het kader van haar master, startte zij in februari 2012 een onderzoeksproject naar "Tetanus Profylaxe in de Nederlandse populatie", bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu in Bilthoven.

Oh, oh Den Haag....

Julie Duval

Als onderdeel van het differentiatie coschap veterinaire volksgezondheid kreeg ik afgelopen jaar de kans om stage te lopen bij het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I). Na een kennismakingsgesprek mocht ik beginnen en drie maanden, tussen aktetassen, heren in maatpak en dames in keurig tenue, forenzen van Utrecht naar Den Haag.

Mijn stage-opdracht bestond uit twee delen. De eerste opdracht bestond uit het

schrijven van een document waarin het huidige overheidsbeleid aangaande emerging diseases in kaart werd gebracht. En waarin de rol van nationale en in het bijzonder, de internationale samenwerking tussen de betrokken partijen werd geanalyseerd. Men kan dan denken aan het beschrijven van de rol en taken van internationale partijen als de Food and Agriculture Organization (FAO), de World Organisation for Animal Health (OIE) en Europese organisaties als de Food and Veterinary Office (FVO) of het European Centre for Disease prevention and Control (ECDC). Daarnaast

heb ik het seminar 'Capacity building; het fundament voor dierziektebestrijding aan de bron' georganiseerd. Tijdens dit seminar werd het belang beschreven van Capacity building als middel in de bestrijding van dierziekten aan de bron, gezien vanuit het oogpunt van de overheid, onderzoek en bedrijfsleven. Onder Capacity building op het gebied van diergezondheid wordt verstaan; het stimuleren en versterken van de mogelijkheden bij veterinaire diensten, laboratoria, professionals en de sector om in staat te zijn ziekten te voorkomen en te bestrijden. ►

► Oh, oh Den Haag...

Het is een traject wat over het algemeen het beste kan plaatsvinden in een 'gouden driehoeksamenwerking', waarin overheden, onderzoeksinstituten en bedrijfsleven, vanuit een gezamenlijke visie, kennis genereren en uitwisselen om tot concrete maatregelen te komen die dierziekten voorkomen en bestrijden. Emerging diseases en de rol van Capacity building in de bestrijding en preventie van emerging diseases zijn op zichzelf boeiende onderwerpen, maar daarnaast kon ik tijdens deze stage ook een kijkje nemen in de keuken van het ministerie. Dit is minstens zo boeiend, ook voor de lezer (voor meer inhoudelijk informatie betreffende mijn opdracht ben ik via Hygieia te bereiken), dus ik zal een aantal praktijkvoorbeelden schetsen. De eerste gevallen van Schmallenberg vielen bijvoorbeeld tijdens mijn stage en daarmee ontstonden ook belemmeringen in het internationale transport van bepaalde dieren en dierlijke producten afkomstig uit Nederland. Een oplossing van dit handelsprobleem vroeg om een nauwe samenwerking tussen de sector en het ministerie. Men reageerde hier snel op door wekelijkse vergaderingen te organiseren in Den Haag met o.a. vertegenwoordigers uit de sector, wetenschappers, het ministerie met de Chief Veterinary Officer en de NVWA. De actuele stand van zaken rondom de epidemiologie van de uitbraak (zowel de nationale als de internationale situatie) werd bijvoorbeeld besproken, evenals de laatste inzichten vanuit de wetenschap over de risico's voor de mens en de veiligheid van producten van dierlijke oorsprong. Een spannende en dynamische tijd, waar men gedreven/ gestuurd werd door

de laatste ontwikkelingen in het veld en het onderzoek. Aangezien ik in divisie zat die verantwoordelijk zijn voor de markttoegang van dieren en dierlijke producten naar derde landen (landen buiten de EU) heb ik ook het één en ander meegekregen van het ontstaan en onderhouden van handelscontacten. Ik mocht mee naar het ontvangst van één van de handelsdelegaties uit Azië. Tijdens dit gesprek werden allereerst natuurlijk een heel stel beleefdheden uitgewisseld. Vervolgens presenteerden het gastland en Nederland zichzelf en hun sector, maar men stelde ook kritische vragen over hoe Nederland de veiligheid van dierlijke producten garandeert. Om dit laatste punt te kunnen illustreren zou de delegatie in de volgende dagen ook een aantal Nederlandse vleesverwerkende bedrijven bezoeken. Ik vond het zelf heel bijzonder om te zien hoe belangrijk persoonlijke contacten blijken te zijn als twee landen zaken willen doen, zelfs op internationaal niveau. Naast het feit dat men afhankelijk is van wat er speelt in het veld, wordt het werk ook gestuurd door het politieke spel. Het raamwerk van de Europese Unie (EU) op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn staat verwoord in de Animal Health Strategy (2007-2013) en vormde ook een basis voor de Nederlandse, Nationale Agenda Diergezondheid 2007-2015. Ook had ik de mogelijkheid om verschillende keren een Algemene Overleg bij te wonen, waarin bepaalde onderwerpen over diergezondheid in commissies van de Tweede Kamer werden besproken. En daarnaast was het erg onwettelijk om af en toe politieke kopstukken als Mark Rutte tegen te komen in de hal, als je 's ochtends nog

een beetje suffend van de treinreis op de lift staat te wachten. Dan voelde ik me wel ver van de praktijk.

Hoewel het werk op een ministerie wellicht voor sommigen ver van de diergeneeskundige praktijk lijkt te liggen kan ik zeggen dat het ook heel afwisselend is en boeiend en dat deze ambtenaren echt hard werken. Ook vond ik dat er in Nederland een duidelijke en sterke samenwerking is tussen alle partijen; overheid, bedrijfsleven en onderzoek op het gebied van diergezondheid. Ik heb een duidelijker beeld gekregen van hoe het netwerk om de diergezondheid te waarborgen is opgebouwd en georganiseerd en wat voor een enorm (diplomatiek) werk er achter de hand van dieren en dierlijke producten schuil gaat.

Bij het ministerie heb ik dierenartsen in verschillende rollen gezien, zoals de rol van diplomaat in het tot stand brengen van handelsovereenkomsten tussen landen, experts die vanuit een wetenschappelijk achtergrond bepaalde dossiers onder hun hoede hebben, topmanagers van divisies binnen het ministeries die echt voornamelijk management taken hebben. Men kan dus nog allerlei kanten uit, direct na je studie of na een aantal jaren werkervaring te hebben opgedaan. ■

Julie Duval is recent afgestudeerd dierenarts in de richting veterinaire volksgezondheid met grote interesse in de aanpak van emerging (zoonotic) diseases, voedselveiligheid en voedselzekerheid in het kader van ontwikkelings-samenwerking.

“erg onwettelijk om af en toe politieke kopstukken als Mark Rutte tegen te komen in de hal, als je 's ochtends nog een beetje suffend van de treinreis op de lift staat te wachten.”

Over welzijn en pelsdierenhouderij

Hans Hutten, met zijn zoon Lyon en neef Robbin, eigenaren Nertsenhouderij Olde leide in Nieuw Heeten en Witharen

Als

vee-
houder/
pels-
dieren-
houder
weten we
als geen
ander dat het

welzijn van onze dieren bovenaan staat. Wanneer het welzijn van het dier goed is, geeft dit niet alleen rust en gezondheid, maar ook een beter resultaat. Als pelsdierenhouders zijn wij dan ook altijd bezig om dit welzijn nog verder te verbeteren. Soms lijkt dit heel simpel en denk je bij jezelf: "dat we hier niet eerder aan gedacht hebben". Soms is het ook moeilijk om vooruitgang te boeken. Tien jaar geleden bestelden we 4,5 kilometer cilinderpijpjes van vijftien centimeter lang met een doorsnede van 110 millimeter als speeltje in de ren. Inmiddels zijn deze cilinderpijpjes alweer gerecycled... In navolging van onze onderzoeksaccommodatie in Ederveen, hebben wij, evenals het merendeel van onze collega's, de voorkeur gegeven aan klauterren met een platform en horizontale en verticale koppelingen tussen rennen ten behoeve van groepshuisvesting.

Nederland heeft ongeveer 170 pelsdierenhouders, die samen wel meer dan vijf miljoen pelzen per jaar produceren. Het grote voordeel van een kleine sector is dat de lijnen kort zijn en de organisatie staat als een huis. Waar nodig krijgen wij als

pelsdierenhouder begeleiding. Of dit nu is op het vlak van gezondheid, welzijn of PR: in alles worden wij ondersteund door onze eigen belangenbehartiger, de Nederlandse Federatie van Edelpelsdierenhouders (NFE). Nederland heeft ook een aantal dierenartsen die gespecialiseerd zijn in nertsen. Continue aandacht voor het dier, het selecteren van rustige, geschikte dieren voor de fokkerij, denk bijvoorbeeld aan gedrag, kwaliteit, grootte en aantal pups, vinden wij heel belangrijk. Wij werken volledig volgens de regels van de officiële 'welzijnsverordening voor nertsen'. Op het moment dat ik dit schrijf worden juist de jongen geboren. Het is altijd weer spannend hoeveel ze werpen. Elk jaar opnieuw zien we weer dat nertsen zeer zorgzame dieren zijn. Terecht zeiden de professoren Wiepkema en Spruijt jaren geleden al dat het geen enkel probleem is om deze dieren als landbouwhuisdieren op een boerderij te houden.

In onze mediacampagne refereren wij aan 'de waarde van boerenverstand'. Wij willen het welzijn van onze nertsen blijven verbeteren en verder investeren in duurzame veehouderij. Dat we dit moeten doen, terwijl we al jarenlang te horen krijgen dat men de nertsenhouderij, op volledig onterechte gronden, wil verbieden is natuurlijk heel krom. Een overgangstermijn van tien jaar is sowieso een sterfhuisconstructie en volledig onwerkbaar. Banken zullen bijvoorbeeld een verboden sector niet langer willen financieren

en gespecialiseerd personeel zal weglopen met alle gevolgen van dien. Kortom, het gevolg van het wetsvoorstel is dat de circa 170 familiebedrijven binnen een aantal jaren failliet zullen zijn. Het verbod op de nertsenhouderij is ook volgens de wetenschappers een voorbeeld van hoe het niet moet: "daar is niemand iets mee opgeschoten en de nerts al het minst," volgens Wageningen Universiteit bestuursvoorzitter Aalt Dijkhuizen. "De vraag naar bont neemt zelfs weer toe en nu komt het product uit landen als Polen en China. Zeker is dat het dierenwelzijn daar ver beneden 'Amsterdams peil' ligt. Het lijkt mooi, maar die kant moeten we dus niet op".

Nederlandse pelsdierenhouders zijn 'wereldwijd van waarde' en daar zijn wij trots op. Een op de drie modespecialzaken verkoopt tegenwoordig echt bont. Wij houden, zonder enige subsidie, nertsen op een welzijnsvriendelijke manier en ruimen tegelijkertijd ook nog eens elk jaar 220.000 ton afvalproducten van onze consumptiemaatschappij op.

Iedereen die belangstelling heeft om een bezoekje te brengen aan een nertsenhouderij is welkom. Kijk op www.nfe.nl en maak via hen een afspraak. U bent van harte welkom!■

"Wij houden, zonder enige subsidie, nertsen op een welzijnsvriendelijke manier en ruimen tegelijkertijd ook nog eens elk jaar 220.000 ton afvalproducten op"

Zoönosen zonder grenzen: het zijn net mensen

Op 28 maart jl. heeft het voorjaarssymposium 'Zoönosen zonder grenzen o.d.z. dieren het zijn net mensen' plaats gevonden. Op deze zonnige woensdag had een zeer gevarieerd publiek, waaronder huisartsen, dierenartsen, medewerkers van de GGD, (dier)geneeskunde studenten en vele anderen, de weg naar de Faculteit diergeneeskunde gevonden.

Samenwerking

Jaap Wagenaar, klinisch infectioloog en dagvoorzitter, begon de dag met een introductie en gaf een internationale blik op samenwerking tussen humaan en veterinaire. Internationaal wordt samengewerkt tussen via de Food and Agriculture Organisation (FAO), de World Organisation for Animal Health (OIE) en de World Health Organisation (WHO). Deze organisaties kunnen het Global Early Warning System (GLWES) triggeren:

- als een uitbraak van een ziekte ongewoon of onverwacht is
- als de impact op de gezondheid van de mens hoog kan zijn
- als er een grote internationale spreiding is
- als er een beperking van internationaal reizen kan volgen.

Het GLWES is het overkoepelende orgaan dat dan zorgt voor de verdere

samenwerking tussen de drie organisaties. Nationaal gezien is het International Food Safety Authorities Network (INFOSAN) een centraal meldpunt bij een verdachte zoönotische uitbraak. INFOSAN heeft in 177 landen een afdeling, waardoor de opgedane kennis en ervaring zonder moeite kan worden uitgewisseld tijdens een uitbraak.

Maar allereerst is het natuurlijk belangrijk om de eerste gevallen te herkennen, vooral de huisarts en dierenarts spelen hierin een belangrijke rol. Nederland is bij uitstek een gebied waar mens en dier in grote dichtheid met elkaar leven. Hierdoor moet Nederland alert zijn op het voorkomen van zoönosen en het herkennen ervan. De communicatie speelt hierbij een grote rol en verloopt op dit moment niet slecht, maar kan natuurlijk altijd beter. Dit is voornamelijk van belang omdat we niet weten wat de toekomst gaat brengen. Er kunnen moeilijk uitspraken over de toekomst worden gedaan, omdat alle zoönotische uitbraken tot nu toe onverwacht waren. Jaap Wagenaar zet er vraagtekens bij de vraag of het aantal zoönosen aan het toenemen is. Of dat dit alleen maar wordt veroorzaakt door onze manier van leven, meer reizen en/of ander voedsel. Want immers bij het veranderen van de wereld veranderen de microben mee.

Q-koorts

Na Jaap Wagenaar begon Alfons Olde Loohuis, huisarts, met een bevlogen verhaal over hoe hij als eerstelijns practicus

te werk ging ten tijde van de eerste gevallen van Q-koorts in Nederland. Toen in 2007 ongeveer 30 mensen in zijn praktijk ziek werden met verschijnselen van longontsteking, kregen zijn collega's en hijzelf het idee dat er iets niet pluis was. Het was voor hen erg lastig om te achterhalen wat deze patiënten nu precies voor ziekte hadden. Dit vooral omdat Q-koorts destijds onder de humane geneeskundigen nog een relatief onbekende ziekte was.

Zoals bekend werd uiteindelijk duidelijk dat er bij deze patiënten sprake was van een infectie met de Q-koorts bacterie (*Coxiella burnettii*). Dat deze infectie een lange nasleep zou hebben, werd destijds niet verwacht en het was lastig de ernst van de situatie in te schatten. Dit wederom omdat er gewoonweg erg weinig over bekend was. De bijeenkomsten die toen gepland werden met huisartsen, veehouders, dierenartsen, patiënten en GGD waren daarom erg nuttig om kennis en ervaringen met elkaar uit te wisselen en op één lijn te komen over de aanpak.

Als laatste gaf Alfons Olde Loohuis nog wat tips o.b.v. zijn ervaringen:

- Blijf geloven in je instinct, als je denkt dat het niet pluis is, dan is het vaak ook echt niet pluis.
- Niemand weet eigenlijk iets!
- Zoek op internet naar informatie! ►

Joyce Koomen, Bachelor student Diergeneeskunde en lid van de SympCo 2012

“Het is dus maar de vraag of de link met de bacteriële resistentie in de veehouderij en bij de mens werkelijk zo duidelijk en groot is”

► Zoönosen zonder grenzen: het zijn net mensen

- We leven in Nederland in Klein China: veel dieren, veel mensen
- Registreer alles wat je doet en vindt!
- Maak jezelf specialist, maar werk vooral samen met anderen.

Resistentieproblematiek

Merel Langelaar, secretaris van de gezondheidsraad, ging in op antibioticaresistentie. De algemene opvatting is dat de resistentieproblematiek is toegenomen en dat daarom iets gedaan moet worden om antibiotica, waarvoor nu nog geen resistentie is, over te houden voor de toekomst. Als onafhankelijk wetenschappelijk adviesorgaan heeft de gezondheidsraad hierover een advies uitgebracht. Voor het opstellen van dit rapport was de adviesvraag: 'Wat zijn de risico's vanuit de veehouderij voor de antibioticaresistentie en wat zijn de belangrijkste transmissieroutes?'. De top 3 van microben die op dit moment problemen (kunnen) geven (beredeneerd vanuit de ziekenhuizen) zijn VRE, ESBL en MRSA. Deze leiden tot onnodige morbiditeit en mortaliteit, extra gebruik van

last resort antibiotica en extra kosten. Op dit moment wordt er in de veehouderij preventief antibiotica toegediend op risicomomenten. Dat hierbij een probleem is met antibioticaresistentie is zeker, maar hoe groot het aandeel van de veehouderij werkelijk is, is niet zeker. Het gebruik moet worden verminderd, maar kunnen we meer doen dan dat we nu al doen? In ieder geval ervoor zorgen dat het niet erger wordt, actie wordt gevraagd van alle betrokken partijen, van producent tot consument. We kunnen het gebruik in de veehouderij niet stoppen, zieke dieren moeten behandeld kunnen worden, echter wel op geleide van diagnostiek. Het is daarom belangrijk goed toezicht te houden en richtlijnen te maken die dan ook werkelijk worden nageleefd.

Na een korte pauze om alle informatie even te kunnen laten bezinken kwam Marc Bonten, hoogleraar epidemiologie en infectieziekten aan het woord. Zijn verhaal ging over de relatie tussen antibioticagebruik in de veehouderij en de opkomst van bacteriële resistentie in ziekenhuizen. Want hebben alle maatregelen ter voorkoming van bacteriële resistentie voor antibiotica, waarover Merel Langelaar sprak, wel nut?

Aan de hand van 3 bacteriesoorten illustreerde hij dat de link niet zo gemakkelijk is uit te leggen is als algemeen wordt aangenomen. Enterokokken bijvoorbeeld kennen veel gastheerspecifieke stammen waarbij een resistente stam gevonden in een Amerikaans ziekenhuis niet dezelfde was als die gevonden bij vee en mensen buiten het

ziekenhuis. ESBL zit niet alleen in kippenvlees maar komt ook algemeen voor, o.a. bij mensenpopulaties die vrijwel afgeschermd zijn van de westerse wereld en hun antibioticagebruik in de veehouderij. Het varkens MRSA, ook een veel gevreesde bacterie, verspreidt zich 5-6 keer zo moeilijk als andere MRSA-soorten, vooral bij de mens. Het is dus maar de vraag of de link met de bacteriële resistentie in de veehouderij en bij de mens werkelijk zo duidelijk en groot is. De conclusie die Marc Bonten ons mee wilde geven is dat de aanname 'Veel gebruik van antibiotica in de veehouderij leidt tot meer resistentie bij de mens', te kort door de bocht is. Er spelen namelijk veel factoren een rol, factoren die nog maar weinig onderzocht zijn. Dit mede omdat dit onderzoek lastiger blijkt te zijn dan gedacht. Echter, meer onderzoek is nodig om tot duidelijke conclusies te komen.

Geert Boink is (inmiddels gepensioneerd) dierenarts en vertelde ons een inspirerend verhaal uit zijn tijd als eerstelijns practicus in het hart van Brabant. Hij benadrukte nog maar eens dat de mens slechts een ander zoogdier is en dat vele ziekten door mensen en dieren worden gedeeld. De veehouder is daarom erg belangrijk voor de monitoring van de gezondheid van zijn dieren en herkennen van zoönosen. Het is de taak van de dierenartsen hen voor te lichten en de kennis van de veehouders over zoönosen te vergroten. Achteraf gezien waren de eerste tekenen van moeilijkheden met Q-koorts in de geiten veehouderij al in 2005 zichtbaar, maar die werden destijds helaas niet tijdig onderkend. Toen langzaam maar zeker de omvang en ernst van de Q-koorts uitbraak bekend ►

Leden Voorjaarssymposium commissie

► Zoönosen zonder grenzen: het zijn net mensen

werd, vond Geert Boink de bijeenkomsten met dierenartsen, huisartsen en de GGD net als Alfons erg informatief en nuttig. Het is dan ook een aanbevelingspunt van hem om in de toekomst op meer lokaal niveau en informele wijze samen te werken met huisartsen, dierenartsen en GGD. Zodoende kan men elkaar op de hoogte houden van lokale ontwikkelingen. Een infectieuze aandoening is altijd een verrassing en het enige wat we kunnen doen is ons goed voorbereiden én goed samenwerken. Hier valt ook het terugdringen van het antibioticumgebruik onder, zoals Merel Langelaar verteld heeft.

Clementine Wijkmans is teamleider van het team infectieziektebestrijding van de GGD Hart voor Brabant. Na het heerlijke diner legde zij uit hoe de GGD werkt en wat we van hen kunnen verwachten. Infectieziekten zijn van alle tijden en er zijn dan ook vele wetten en regels waar we mee te maken hebben. De GGD is hierbij een aanspreekpunt, zij hebben de regio en coördinatie bij uitbraken en crisissituaties in Nederland, dienen de verschillende partijen bij elkaar te brengen en voeren andere taken uit zoals het bron- en contactonderzoek, de voorlichting, preventie et cetera. Een probleem is echter

dat veel zoönosen (waaronder Q-koorts) nog onder categorie C vallen, waardoor geen dwingende maatregelen mogelijk zijn. Daarnaast was het ten tijde van de Q-koorts uitbraak onduidelijk wie de politieke verantwoordelijkheid had (burgemeester of overheid, ministerie van VWS of EL&I) om maatregelen te nemen. De GGD is inmiddels verdeeld in 7 regio's en iedere GGD heeft een eigen microbioloog als aanspreekpunt. In de toekomst komt daar ook een veterinaire bij. Ter bestrijding van een crisis zijn de "Outbreak Management Teams" ingesteld. Deze zijn uniek in Nederland, zijn multidisciplinair en zorgen ervoor dat er snel tot actie over kan worden gegaan. Uit onderzoek van Marjolein Poen, diergeneeskunde student, bij de GGD blijkt dat huisartsen en dierenartsen graag beter willen samenwerken. De GGD wil graag de brugfunctie tussen humaan en veterinaire op zich nemen om de samenwerking te kunnen verbeteren. Als laatste kwam Hans Huijbers, voorzitter van de

ZLTO, aan het woord. Hij sprak over de toenemende druk op de veehouderij door de risico's voor de volksgezondheid. Hierover zijn vele kritische geluiden vanuit de maatschappij. De veehouderij probeert zich te verbeteren ter wille van het publiek en de volksgezondheid, maar de tijden dat dit één op één ging zijn voorbij. Het is nu lastiger om het voor de maatschappij goed te doen. Echter is zeker dat de veehouderij deel moet zijn van de oplossing. Mensen mogen niet ziek worden van dieren, maar waarom dieren wel van mensen? Want dit is ook vaak het geval, Nederland heeft immers een hoge bevolkingsdichtheid. Het moet niet uitmaken van wie op wie de ziekte overgaat. Het gaat erom dat er risico's zijn en dat deze zo veel mogelijk beperkt moeten worden. Om dit te kunnen bereiken is vermindering van het antibioticumgebruik nodig, zoals Merel Langelaar al vertelde. Maar ook belangrijk is het verbeteren van de communicatie. Nadat er in 2006 zes bedrijven meldingen hadden gedaan van een Q-koorts uitbraak op hun bedrijf is er geen actie ondernomen.

► Zoönosen zonder grenzen: het zijn net mensen

Deze actie kwam pas 18 maanden later toen de GD vaccins ging maken. De overheid heeft hier te langzaam gereageerd terwijl de poortwachters, de veehouders in dit geval, wel op tijd waren met signaleren en de nodige communicatie. Wat

Hans Huijbers graag mee wilt geven is dat de veehouderij niets te verbergen heeft en met de maatschappij wil communiceren over wat er gedaan moet worden om de veehouderij te verbeteren en de risico's te verminderen. ■

De samenvatting van het symposium is ook te vinden op Novice. Hier kan ook worden mee gediscussieerd over de samenwerking tussen humaan en veterinaire. Meer over Novice in het onderstaande artikel.

Jean de Gooijer, Liaisons Officer, Faculteit Diergeneeskunde, Utrecht

NOVICE Project

NOVICE

(Network Of Veterinary ICt in Education) is een online community exclusief voor dierenartsen, studenten diergeneeskunde en veterinaire onderwijskundigen. De inmiddels meer dan 2200 geregistreerde deelnemers uit ruim 70 landen kunnen op de site (<http://www.noviceproject.eu>) door middel van blogs, microblogs, wiki's, een chatfunctie, bookmarks, berichtenservice en discussieplatforms in een veilige afgeschermd omgeving kennis, nieuws en ideeën uitwisselen. Iedere deelnemer kan heel eenvoudig een eigen groep op NOVICE beginnen. In de meer dan 100 groepen kunnen bijvoorbeeld studenten diergeneeskunde hun ervaringen vergelijken met studenten uit andere landen, in contact blijven met studiegenoten, of vragen stellen aan dierenartsen over hun ervaringen in de praktijk. Dierenartsen kunnen hun kennis delen over specifieke vakgebieden, vragen stellen

aan collega's over een speciale casus, of uitzoeken wat de laatste ontwikkelingen op hun vakgebied zijn. Veterinaire onderwijskundigen kunnen kennismaken van nieuwe onderwijsmethoden bij andere universiteiten, feedback vragen en krijgen over hun eigen onderwijsontwikkeling of met studenten praten over hun mening over het onderwijs.

Doordat het Novice platform het gehele terrein van de Diergeneeskunde bestrijkt kan gemakkelijk kennis tussen verschillende disciplines en thema groepen worden gedeeld. Hierdoor wordt de brede samenwerking tussen veterinaire wereldwijd bevorderd. Om het werken in een dergelijk groot werkkterrein van de diergeneeskunde overzichtelijk te houden zijn er mogelijkheden om je eigen omgeving in een dashboard samen te stellen en kun je met behulp van settings zelf regie voeren over de collega's, groepen, blogs e.d. waarmee je wilt communiceren.

Ook in de "echte" wereld kom je NOVICE tegen. In augustus 2011 was er een Summerschool in Boedapest en op 4 en 5 oktober aanstaande organiseert het NOVICE team een conferentie in Boekarest, Roemenië. Thema van deze conferentie is

"Insights for online professional communities". Het is de bedoeling dat e-learning specialisten, dierenartsen, studenten en andere geïnteresseerde beroepsgroepen hun eigen online community leden conferentie. Hoewel de NOVICE website alleen conferentie toegankelijk voor deelnemers uit alle beroepsgroepen. Het is nog mogelijk om abstracts voor posterpresentaties en short communications, workshops in te dienen. Meer informatie over de NOVICE conferentie is te vinden op <http://www.novice-conference.com/>. Enkele bestaande groepen in NOVICE die interessant zijn voor Hygieia-leden: Hygieia; zoonoses; One Health and Veterinary Public Health

Het lidmaatschap is gratis en registratie eenvoudig. Kom dus naar NOVICE en wordt lid van deze online veterinaire gemeenschap.

Namens het Utrechtse NOVICE team,

Jean de Gooijer ■

novice
Network Of Veterinary ICt in Education

Een oriënterende stage in de chronische zorg...

Zo. Ik ben tot de conclusie gekomen dat ze bij geneeskunde ook weten wat stagelopen is. De afgelopen twee weken mocht ik elke dag om 5.15u mijn wekker zetten om naar Amersfoort af te reizen voor de alom gevreesde verpleegstage. "Praktijk van de Zorg: een oriënterende stage in de chronische zorg" zijn mooie woorden voor het voeren en wassen van de oudere medemens, als ze dit zelf niet meer goed kunnen. Ik zal eerlijk zijn: ik zag er niet heel erg naar uit. De ouderengeneeskunde is nou niet bepaald een droomspecialisme en het feit dat ik nog nooit bijbaantjes gehad heb in de zorg ondanks dat deze goed betalen, zegt genoeg. Om over het op- en neer reizen naar Amersfoort - driekwart van mijn studiegenoten werd in het UMC geplaatst- als langstudeerder zonder OV, maar te zwijgen...

Uiteindelijk bleek het allemaal wel mee te vallen en waren die twee weken zo voorbij. Heb aardige medewerkers en bewoners ontmoet, een goede beoordeling op zak en veel indrukken opgedaan. Het meest interessante was het feit dat je eigenlijk voortdurend te maken hebt met ethiek. Dit gold voor de meest banale zaken als 'hoe vaak wordt iemand gewassen?', maar in een verpleeghuis overlijden relatief gezien ook veel mensen. De lijdensdruk, wilsonbekwaamheid en het overschakelen van curatieve naar palliatieve behandelingen zijn dingen die binnen de diergeneeskunde toch vooral over worden gelaten aan de kennis en kunde van de dierenarts. Eigenaren hebben natuurlijk het uiteindelijke recht hier al dan niet mee in te

stemmen, maar de patiënt zelf heeft weinig in de melk te brokkelen.

Als arts heb je je te houden aan de wil van de patiënt, hoe uitzichtloos de situatie in jouw ogen ook mag lijken. Klinkt heel logisch, maar het bleek voor mij in de praktijk een ontzettend groot, dynamisch en grijs gebied te zijn waarin je vooral jezelf tegenkomt. Het was interessant om te zien hoe hier praktisch invulling aan werd gegeven op mijn afdeling. Gelukkig waren er ook genoeg luchtige momenten. De grootste grijns op mijn gezicht werd toch wel veroorzaakt door een hoogbejaarde en redelijk demente vrouw toen zij goudeerlijk aangaf 'wel eens lekkerdere cakejes' te hebben gehad, terwijl ze één van mijn zelfgebakken verjaardagsmuffins op at.

Desalniettemin denk ik niet dat ik uiteindelijk voor een specialisatie in de ouderengeneeskunde zal kiezen. Het is niet 'mijn ding' en het meelopen met de radioloog was erg leuk! Ik heb inmiddels via via ook contact gelegd met een radioloog in een perifeer ziekenhuis, en ga twee professoren benaderen over het wetenschappelijk onderzoek wat op de afdeling interventie radiologie van het UMCU wordt gedaan. Als dit zo doorgaat, weet ik misschien voor het einde van dit collegejaar al waar ik graag in wil gaan specialiseren straks...

Inmiddels zijn ook de studentenpoli's begonnen. Dit zijn enkele dagdelen waar je een soort light-versie van een coschap loopt. In het eerste jaar doe je dit op de poli's van interne geneeskunde en chirurgie. Je kijkt vooral veel mee en doet veel kennis op. Als daar gelegenheid toe is, mogen we zelf een deel van de anamnese afnemen en doen we lichamelijk onderzoek. Dit

alles gebeurt uiteraard onder supervisie. Het leuke van de SUMMA is, dat wij les krijgen van hoogleraren met dit soort dingen in plaats van een overwerkte AIOS. De combinatie van leuke medestudenten en casus gerelateerd les krijgen van wandelende encyclopedieën met sterke persoonlijkheden, bevat erg goed!

Al met al staan er dus weer veel leuke en interessante dingen op het programma voor de tweede helft van het collegejaar. Ik heb er zin in en ben nog steeds blij met mijn keuze voor de SUMMA...

Tot de volgende keer maar weer!

Lotte Kok ■

Lotte Kok studeerde Diergeneeskunde en Bestuurskunde & Organisationswetenschappen in Utrecht. Zij is in 2011 de Selective Utrecht Medical Master begonnen.

Lotte Kok,
SUMMA-student
Universiteit Utrecht

“Als arts heb je je te houden aan de wil van de patiënt, hoe uitzichtloos de situatie in jouw ogen ook mag lijken ”

Adresgegevens:
Studievereniging Hygieia
Yalelaan 1
3584 CL Utrecht

Email:
info@voormensendier.nl
Website:
www.voormensendier.nl

Volg Hygieia op Twitter:
<http://twitter.com/hygieiatweet>

Hygieia heeft tegenwoordig ook [facebook!](#)

Studievereniging Hygieia

Hygieia is dé studievereniging voor studenten die geïnteresseerd zijn in alles wat te maken heeft met volksgezondheid en de relatie mens-dier, voedselveiligheid en diervelzijn. Wij staan voor een interactieve, multidisciplinaire samenwerking tussen deze disciplines ter bevordering en verbetering van de gezondheid van mens en dier.

Hygieia richt zich graag op actuele en maatschappelijk relevante onderwerpen die in de studie onderbelicht blijven, maar wel van belang zijn bij het uitoefenen van een professie op het gebied van volksgezondheid, voedselveiligheid en diervelzijn. Hygieia probeert onderwerpen te belichten door professionals en studenten van verschillende vakgebieden uit te nodigen om hun kennis te verdiepen of te verbreden en de multidisciplinaire discussie aan te gaan.

De dierenarts centraal – ledenservice, brancheontwikkeling en belangenbehartiging – www.KNMvD.nl

Wil je ook profiteren van alles wat de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) te bieden heeft? Een ledenwebsite met zoekendebank, vacaturebank, diverse dossiers en nieuwsbrieven met het laatste nieuws, Tijdschrift voor Diergeneeskunde – hét vaktijdschrift voor dierenartsen –, een groot aanbod aan nascholing en netwerkmogelijkheden en meer! Word dan lid (of blijf het)! Je helpt de KNMvD dan bovendien om je belangen als dierenarts te behartigen in de politiek en de samenleving, een belangrijke taak in de huidige turbulente tijden. Want hoe meer leden, hoe krachtiger de KNMvD kan opereren.